

KHI MÀN ĐÊM BUÔNG XUỐNG

Vàng trắng như một tấm vải liệm trắng toát
Phủ mặt ao tù bí hiểm nhọt nhọt nín thính
Từ rừng sâu, cây lá cựa mình sột soạt
Đỏ bóng đen xám xịt xuống vạt rừng thưa
Qua khoảng trống ấy, bạn thấy sao Kim chưa, bạn hỡi?

Sao Kim trên đỉnh đồi, bạn có dõi nhìn chẳng!
Có phải bạn là những người yêu đi băng bóng tối?
Đường đất nâu, vấy lưa mềm phủ trắng mọi lối quanh co
Cỏ đánh thức những ngôi mộ, chuyện trò thăm hỏi.

Cỏ nói gì, hỡi cỏ? Và ngôi mộ đã nói gì cơ?
- Hãy yêu đi, những ai đang mơ được sống!
Chúng tôi lạnh lẽo dưới những bóng hoàng dương. (*)
Môi tìm môi, yêu nhau đi! màn đêm đương buông thông;
Chúng tôi đây trầm tư, các người hãy vui sống hạnh phúc

Chúa muốn chúng ta được chăm chút yêu thương.
Hãy vui sống! Hãy thềm thường sự sống
Hỡi các cặp vợ chồng đang đi dưới bóng phi xanh.
Dưới mộ này, chúng tôi đã ra khỏi lằn ranh cuộc đời
Mang theo tình yêu, chúng tôi từng xin Chúa Trời đoái thương.

Những người lia khỏi cõi dương,
Từng là người đẹp nồn nường cao sang
Giờ là sâu bọ lang thang
Rọi đèn đêm tối phát quang sáng ngời.
Rung rinh gió thoảng chơi vơi
Ru hồn những kẻ được Người tẩy trong,
Bước chân Chúa đến lạ lùng:
Gió lay ngọn cỏ chuyển rung nấp mờ.

Mái nhà nghiêng bóng đen mờ
Chùng như bóng dáng túp nhà mái tranh;

Vắng nghe trên đồng cỏ xanh
Bước chân thợ gặt rung rinh nặng nề
Hoa trời như ánh sao Khuê (**)
Tỏa muôn tia sáng tươi khoe ánh màu.

Hãy yêu đi! Đây là mùa dâu đỏ ối
Hỡi thiên thần của chiều tối mơ màng,
Bồng bênh trong gió thênh thang
Chờ trên đôi cánh nhẹ mang chập chờn
Lời cầu của kẻ chẳng còn
Cho người còn sống nụ hôn nồng nàn

(*) Cây thủy tùng Canada (*Taxus canadensis*) thường được trồng trong cảnh quan
Cây thủy tùng Canada, còn được gọi là gỗ hoàng dương

(**) Sao Khuê: tượng trưng cho Kim của Ngũ hành và mùa thu (Wikipedia), nên còn gọi là sao Kim. Sao Kim là ngôi sao đẹp nhất và sáng nhất trên bầu trời, có ánh sáng xanh (kim loại), là một hành tinh thứ tư trong Thái dương hệ. Sao Kim còn có hai tên gọi là sao Hôm và sao Mai, vì cuối chiều (hôm) vì sao này đã mọc và vào lúc tảng sáng (mai), vị trí của nó đã ở gần sát chân trời phía đối diện. Người đi chăn súc vật thường gọi đó là ngôi sao mục đồng vì nó chỉ đường cho lúc bầy đàn đi ăn và soi đường cho lúc về chuồng. Trong thần thoại Hy-Lạp, nó được gọi là sao Venus, Thần vệ nữ, nữ thần sắc đẹp và ái tình.

Đỗ Quang-Vinh diễn dịch bài thơ Pháp-ngữ sau đây:

CRÉPUSCULE

Victor Hugo (Les Contemplations)

L'étang mystérieux, suaire aux blanches moires,
Frisonne; au fond du bois la clairière apparaît ;
Les arbres sont profonds et les branches sont noires ;
Avez-vous vu Vénus à travers la forêt ?

Avez-vous vu Vénus au sommet des collines ?
Vous qui passez dans l'ombre, êtes-vous des amants ?
Les sentiers bruns sont pleins de blanches mousselines;
L'herbe s'éveille et parle aux sépulcres dormants.

Que dit-il, le brin d'herbe ? et que répond la tombe ?
Aimez, vous qui vivez ! on a froid sous les ifs.
Lèvre, cherche la bouche ! aimez-vous ! la nuit tombe;
Soyez heureux pendant que nous sommes pensifs.

Dieu veut qu'on ait aimé. Vivez ! faites envie,
O couples qui passez sous le vert coudrier.
Tout ce que dans la tombe, en sortant de la vie,
On emporta d'amour, on l'emploie à prier.

Les mortes d'aujourd'hui furent jadis les belles.
Le ver luisant dans l'ombre erre avec son flambeau.
Le vent fait tressaillir, au milieu des javelles,
Le brin d'herbe, et Dieu fait tressaillir le tombeau.

La forme d'un toit noir dessine une chaumière;
On entend dans les prés le pas lourd du faucheur;
L'étoile aux cieux, ainsi qu'une fleur de lumière,
Ouvre et fait rayonner sa splendide fraîcheur.

Aimez-vous ! c'est le mois où les fraises sont mûres.
L'ange du soir rêveur, qui flotte dans les vents,
Mêle, en les emportant sur ses ailes obscures,
Les prières des morts aux baisers des vivants.

Suy niêm:

Để tận diễn ý thơ cho phù hợp với mạch văn (context), thay vì dịch là Hoàng Hôn, chúng tôi diễn dịch là KHI MÀN ĐÊM BUÔNG XUÔNG. Contemplations là tuyển tập thơ của Victor Hugo, gồm 158 bài thơ xuất bản năm 1856. Hugo đã trình bày các chủ đề về tình yêu, niềm vui, cái chết và nỗi tiếc thương tiếc cũng như thể hiện đức tin theo tinh thần Kitô Giáo (Génie Christianisme)

Bài thơ vẽ ra một cuộc đối thoại tưởng tượng giữa ngọn cỏ và những ngôi mộ. Ngọn cỏ là khởi đầu của thiên nhiên trường cửu, là tượng trưng cho Sự sống. Ngôi mộ chuyện trò với ngọn cỏ, người đã chết nói chuyện với người tại thế. Cuộc trò chuyện nói lên chủ đề Tình Yêu và Sự Sống. Ngôi mộ khuyên ngọn cỏ và những cặp vợ chồng dưới bóng cây hoàng dương «hãy yêu đi, yêu mình, yêu nhau, tận hưởng hạnh phúc, vui hưởng cuộc sống, chúng tôi đây trải qua tháng năm lạnh lẽo, trầm tư, hằng cầu xin Chúa đoái thương, vì Chúa muốn chúng ta có tình yêu, Chúa muốn chúng ta được yêu thương.»

1- Thoạt đầu là bức tranh u tối tịch liêu:

* ao tù nước đọng, giòng nước chết, tâm vãi liệm xác chết, con đường đất màu nâu, màu của “kiếp thân tro bụi”, nghĩa trang với những nấm mồ quạnh hưu.

* tương phản là ánh sao Kim in bóng cây xám xịt xuống vạt rừng thưa, là ánh sáng của sâu bọ lang thang phát quang trên nghĩa trang, là màu trắng toát của vãi liệm phủ kín mặt ào tù, là tiếng sột soạt của cây lá tựa mình trong rừng sâu, là tiếng gió rùng mình, làm rung rinh cành lá, gió lay ngọn cỏ, gió rung chuyển như tiếng bước chân Chúa đến gõ cửa lay gọi các nấm mồ của những linh hồn đã được thanh luyện sạch trong (Le vent fait tressallir, au milieu des javelles, Le brin d'herbe, et Dieu fait tressaillir le tombeau)

2- *Cái tương phản ấy cho ta chiêm niệm về phút lâm chung: Chết là gì? Rồi sẽ ra sao? Sẽ đi về đâu? Chết không phải là hết. Chết không có gì phải hãi hùng đáng sợ, chết không có gì phải đáng bi quan. Hãy vui đi! Hãy yêu nữa đi! Nhưng là tình yêu hài hoà thánh thiện, thứ tình yêu đem lại sự sống thật. Hãy vui hưởng một cuộc sống nồng ấm không như chúng tôi đây, dưới những mộ này lạnh lẽo hằng ước mong sự sống bất diệt. Tại sao? Vì các bạn hãy tin rằng sẽ được phục sinh, như ngọn cỏ kia sau mùa đông chết lại mọc mơn mớn xanh tươi tái tạo đời sống mới, lại khởi đầu chu kỳ mới của thiên nhiên vĩnh cửu. Quả thế,*

3- *Bức tranh tĩnh kia sau đó dần dần hiện ra một khung cảnh đẹp đẽ, sáng tươi:*

* Lúc hoàng hôn, trời còn chạng vạng tối, xuyên qua khoảng trống của vạt rừng thưa, bạn thấy sao Kim trên đỉnh đồi,

*“Qua khoảng trống, bạn thấy sao Kim chưa, bạn hỏi?
Sao Kim trên đỉnh đồi, bạn có đôi nhìn chăng?”
(Avez-vous vu Vénus à travers la forêt?)*

Avez-vous vu Vénus au sommet des collines?)

Nhưng bây giờ là ánh sao Khuê hiện ra trên nền trời đầy sao như hoa nở, hoa trời toả muôn tia sáng:

*“Hoa trời như ánh sao Khuê,
Toả muôn tia sáng khoẻ tươi ánh màu”
(L'étoile aux cieux, ainsi qu'une fleur de lumière,
Ouvre et fait rayonner sa splendide fraîcheur)*

Ban tối khi màn đêm bắt đầu buông xuống là thấy sao Kim, hay sao Hôm, bây giờ khi trời gần về sáng lại thấy sao Khuê hay là sao Mai, ngôi sao của người chẵn cừu mang tên Nữ Thần Của Tình Yêu.

* và bây giờ là mái nhà tranh ấm cúng.

“Mái nhà nghiêng bóng đen mờ

Chừng như bóng dáng túp nhà mái tranh”

Ngôi nhà là hình ảnh tổ ấm, là tình yêu của vợ chồng, con cái, là đích đến cuối cùng của con người. Ngôi nhà cuối cùng của tác giả ở đây, của kẻ đối diện thân tử không phải là ngôi mộ, mà là cái thân xác đã sống lại, là chính bắt đầu cuộc sống vĩnh cửu trên thiên đàng.

* trong viễn cảnh ấy là từ cánh đồng xanh, thợ gặt trở về trên vai gánh lúa vàng nặng trĩu, bên những ruộng dâu chín đỏ.

Kết luận:

Tất cả là một bức tranh linh hoạt, bức tranh của Sự Sống phục sinh.

* Bóng các thiên thần bông bênh bay lên trời cao, trên đôi cánh mờ xám (ses ailes obscures) nhẹ mang lời nguyện cầu cùng với nụ hôn của người còn sống. Tại sao lại đôi cánh thiên thần màu mờ xám? Phải chăng đó là hình ảnh của những linh hồn nơi luyện hình đã được thanh luyện sạch trong đàng hướng về trời cao để hưởng thánh nhan Thiên Chúa, mang theo tình yêu hiệp thông với người còn sống lẫn tình yêu của họ hiệp nhất yêu thương nhau? Thật vậy, Giáo Hội dạy rằng chết không phải là chấm dứt, nên chúng ta không chấm dứt các mối tương quan với những người đã qua đời. Hiến chế Tín Lý về Giáo Hội (Lumen Gentium, số 50) dạy rằng: “Nhận biết đúng đắn sự hiệp thông này trong toàn Nhiệm Thể Chúa Giêsu Kitô, ngay từ buổi đầu của Kitô giáo, Giáo Hội lễ hành hết lòng kính nhớ, dâng lời cầu cho những người đã chết...” và “Anh em hãy yêu thương nhau như Thầy đã yêu thương anh em” (Ga 15, 9-17)

* Bức tranh ấy ngay từ khởi đầu bài thơ, tác giả đã báo trước qua tám vải liệm phủ trắng mặt ao tù, che kín khuôn mặt của giòng nước chết. Tám vải liệm cho phép ta liên tưởng tới vải liệm thánh (le Saint Suaire), vải liệm xác Chúa Kitô, hình ảnh của sự Phục Sinh. Hình ảnh này cũng cho phép ta liên tưởng tới thị kiến của tiên tri Ezekiel trong Cựu Ước, đã thấy một điềm báo về sự Phục sinh của Chúa Kitô (chương 37, 11-14: thị kiến về những khúc xương khô được hồi sinh). Tóm lại chỉ có tình yêu hiệp nhất ấy mới làm đẹp lòng Chúa, vì chính Chúa là Tình Yêu, và là Sự Sống.

Lạy Chúa! Con biết con từ sinh lầy bụi cát, được vun quén bằng tình yêu cao vời bát ngát, con sẽ đâm bông trở hạt làm của lễ tiến dâng. Con biết con phận hèn của thân cây mục nát, con lại trở về với bụi cát sinh lầy, xin dìm con chìm trong khiêm nhu sâu thẳm, để con ngược lên nhìn Ngài hùng vĩ cao quang.

Lạy Chúa Thiên Đàng! Lạy Mẹ cực khoan! Con cất tiếng ca vang:

Được năm nén bạc của Ngài,

Vốn này con phải sinh lời nở thêm,

Con xin Chúa vẫn ở bên,

Giúp con tâm trí vững bền canh tân.

Ngày nào còn ở thế gian,

Con nguyện sống hết tinh thần Phục Sinh. (*)

(*) Thánh ca KIẾP THÂN TRO BỤI

<https://youtu.be/QYxYod9gl3k>

Ben. Đỗ Quang-Vinh